

Wojciech Dawid Krzeszowski

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

RACHUNEK PRZEPIYWÓW PIENIĘŻNYCH JAKO ODRĘBNY PRZEDMIOT NA STUDIACH EKONOMICZNYCH

1. Wstęp

Obserwacja praktyki gospodarczej oraz studia literaturowe wskazują, że środki pieniężne – ich wartość, sposób pozyskania oraz wykorzystania – odgrywają kluczową rolę w zarządzaniu wszystkimi jednostkami organizacyjnymi. Na stan środków pieniężnych bezpośrednio lub pośrednio wpływa każda decyzja podjęta w firmie. Wiedza na ten temat jest potrzebna do podejmowania decyzji operacyjnych i strategicznych. Informacje o przepływach środków pieniężnych pozwalają określić, skąd jednostka pozyskiwała i jak wydatkowała te środki. Planowanie zaś pozwala na zsynchronizowanie wydatków oraz wpływów w postaci pieniądza.

Zwykle absolwenci studiów ekonomicznych mają obszerną wiedzę z zakresu bilansu oraz rachunku zysków i strat, a problematyka rachunku przepływów pieniężnych jest znana jedynie ogólnikowo. W praktyce natomiast – jak wynika z doświadczeń autora – najwięcej problemów mają księgowi właśnie ze sporządzeniem tego elementu sprawozdania finansowego. Podobnie osoby zarządzające jednostką często ograniczają analizę finansową jedynie do „przejrzenia” bilansu oraz rachunku zysków i strat, co wynika najczęściej z nieumiejętności interpretacji rachunku przepływów pieniężnych. Także pracownicy działów finansowych mają niejednokrotnie problem ze sporządzeniem planów z tego zakresu oraz ich połączeniem z pozostałymi elementami planów.

Z powyższych względów wydaje się celowe zwrócenie większej uwagi na problem rachunku przepływów pieniężnych, zarówno w ujęciu *ex post*, jak i *ex ante*.

2. Cel nauczania przedmiotu

Zasady sporządzania, analizy i planowania przepływów pieniężnych powinny być przedmiotem nauczania na kierunkach związanych z rachunkowością oraz finansami. Cel nauczania przedmiotu to przedstawienie studentom wiedzy z zakresu sporządzania i analizy rachunku przepływów pieniężnych oraz planowania wpływów i wydatków.

W dobie komputeryzacji rachunkowości nieodzowne jest zaprezentowanie podczas wykładu, zdaniem autora, możliwości wykorzystania do tego celu narzędzi informatycznych, np. dodatkowych modułów do systemów finansowo-księgowych oraz arkusza kalkulacyjnego.

Realizacja programu przedmiotu powinna być poparta przykładami z praktyki gospodarczej obrazującymi i ułatwiającymi słuchaczom zrozumienie i przyswojenie przedstawianych treści, w odniesieniu np. do konkretnego przedsiębiorstwa.

3. Zakres przedmiotu

Przedmiot powinien być realizowany w ramach 30-godzinnego wykładu z podziałem na problemy przedstawione w tab. 1.

Tabela 1. Program przedmiotu rachunek przepływów pieniężnych

Lp.	Tematy zajęć	Liczba godzin
1	Istota i przydatność informacji na temat przepływów pieniężnych	1
2	Definicja środków pieniężnych oraz ich ekwiwalentów	1
3	Elementy sprawozdania z rachunku przepływów pieniężnych	4
4	Rola ewidencji księgowej w sporządzaniu rachunku przepływów pieniężnych	3
5	Sporządzanie rachunku przepływów pieniężnych metodą pośrednią i bezpośrednią	6
6	Najczęstsze problemy pojawiające się w trakcie sporządzania rachunku przepływów pieniężnych	1
7	Wstępna analiza rachunku przepływów pieniężnych	2
8	Wykorzystanie analizy wskaźnikowej do oceny przepływów pieniężnych w firmie	2
9	Planowanie przepływów pieniężnych wykorzystywanych do oceny projektów inwestycyjnych oraz wyceny wartości firmy	10
10	Razem	30

Źródło: opracowanie własne.

W pierwszej kolejności studentom trzeba przedstawić rolę i przydatność informacji z zakresu rachunku przepływów pieniężnych, a przede wszystkim znaczenie właściwego zarządzania środkami pieniężnymi w przetrwaniu i osiąganiu celów przedsiębiorstwa.

Następnie należałoby wskazać na pojęcie i zakres środków pieniężnych oraz ich ekwiwalentów. Do środków pieniężnych w momencie sporządzania rachunku przepływów pieniężnych można zakwalifikować oprócz środków pieniężnych w kasie, na rachunkach bankowych, czeków także niektóre aktywa finansowe (mogą być to np.: lokaty do 3 miesięcy, bony skarbowe zbywane lub wykupywane w ciągu 3 miesięcy itp.). Z tych względów środki pieniężne i aktywa pieniężne wykazywane w bilansie jednostki mogą się różnić od wartości środków pieniężnych wykazanych w rachunku przepływów pieniężnych. Konieczne jest tym samym zwrócenie uwagi na możliwe rozbieżności między nimi.

Następnym logicznym krokiem w ramach realizacji wykładu powinno być przedstawienie metod i wzorów rachunku przepływów pieniężnych wynikających z ustawy o rachunkowości oraz charakterystyka poszczególnych pozycji tego sprawozdania, na podstawie *Krajowego standardu rachunkowości* nr 1.

Po zapoznaniu studentów z obowiązującymi ustawowymi wzorami rachunku przepływów pieniężnych celowe jest wskazanie źródeł informacji potrzebnych do sporządzenia tego sprawozdania. Szczególnie istotne wydaje się zwrócenie uwagi na znaczenie odpowiedniego przygotowania planu kont, umożliwiającego gromadzenie informacji potrzebnych do zestawienia rachunku przepływów pieniężnych już na etapie dekretacji operacji gospodarczych i ich ewidencji. Następnie – zdaniem autora – ważne jest, aby przedstawić studentom sposób, w jaki można sporządzić to sprawozdanie, opierając się na ewidencji księgowej, przez budowę scenariusza powiązań między pozycjami rachunku przepływów pieniężnych a saldami lub obrotami odpowiednich kont. Trzeba więc wskazać, jak rozbudować ewidencję księgową i układ kont. Przykładem może być odpowiednia klasyfikacja pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych oraz kosztów i przychodów finansowych z podziałem na¹:

- przychody ze sprzedaży oraz wartość netto sprzedanych wartości niematerialnych i prawnych oraz środków trwałych,
- przychody ze sprzedaży oraz wartość sprzedanych aktywów finansowych,
- wartość otrzymanych oraz przekazanych darowizn dotyczących działalności inwestycyjnej,
- przychody i koszty finansowe z tytułu różnic kursowych związanych z działalnością operacyjną, inwestycyjną i finansową itp.

Omówienie tych problemów powinno stanowić podbudowę pod przykład sporządzania rachunku przepływów pieniężnych wg metody pośredniej. Zadanie powinno obejmować operacje gospodarcze i ich ewidencję na kontach. Przedstawiany przykład mógłby następnie zostać wykorzystany do sporządzenia rachunku przepływów pieniężnych metodą bezpośrednią i zwrócenia uwagi na odmienną rolę rozwiązań ewidencyjnych służących do realizacji tego celu. Jako rozwiązania można zaproponować:

---

¹ Przedstawiona lista nie jest kompletna.

1) rozbudowę ewidencji analitycznej w zakresie kont środków pieniężnych, tj. kasy, rachunków bankowych oraz innych środków pieniężnych, aby uzyskać bazę wyjściową do określania rodzaju przepływów środków pieniężnych. Podział analityczny w zakresie tych kont powinien praktycznie odzwierciedlać pozycje występujące we wzorze zestawienia;

2) wprowadzenie dodatkowego konta syntetycznego (np. „Rozliczenie wpływów i wydatków pieniężnych”), którego analiza pozwoliłaby na segregowanie wszystkich wpływów i wydatków wg omawianego układu rachunku przepływów [Gos 2000];

3) rozbudowanie poszczególnych analiz kont syntetycznych w taki sposób, aby istniała możliwość przekształcenia danych ujętych w „sposób memoriałowy” na dane ujęte w „sposób kasowy”. Na przykład, aby z przychodów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów ujętych memoriałowo wyodrębnić wpływy z tytułu sprzedaży z podstawowej działalności operacyjnej, należałoby²:

a) w ramach kont rozrachunków z kontrahentami wyszczególnić rozrachunki z tytułu sprzedaży produktów, towarów i materiałów, a także otrzymanych z tych tytułów zaliczek; ponadto należałoby wprowadzić tutaj dodatkowy podział na należność główną oraz odsetki ze względu na fakt, że rozrachunki z tytułu odsetek korygowałyby pozycję „Inne wpływy z działalności operacyjnej”;

b) wprowadzić w ramach rozrachunków z tytułu podatku od towarów i usług (VAT) analizę, w której ramach byłby ujmowany podatek VAT należny z tytułu sprzedaży produktów, towarów i materiałów;

c) w momencie sporządzania rachunku przepływów pieniężnych przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów skorygować na plus o obroty MA rozrachunków z tytułu VAT należnego (patrz punkt b) oraz na plus (przy spadku) lub minus (przy wzroście) o zmianę stanu rozrachunków z tytułu sprzedaży (patrz punkt a).

Kolejnym zagadnieniem, na które podczas wykładu trzeba zwrócić uwagę, jest możliwość wystąpienia niezgodności kwoty środków pieniężnych wynikającej z obliczeń podczas sporządzania sprawozdania z ich wartością wykazywaną w bilansie.

Problemy te mogą wiązać się np. z:

- niezachowaniem zakładanej czystości obrotów na kontach;
- ujmowaniem odpisów aktualizujących aktywa finansowe łącznie z aktywami finansowymi, a nie na odrębnym koncie;
- niezgodnością między wartością amortyzacji ujętą w ramach kosztów rodzajowych i ewentualnie na pozostałych kosztach operacyjnych (z tytułu nieplanowanych odpisów amortyzacyjnych) a wartością obrotów MA konta umorzenia;
- zmianami w zakresie kapitałów własnych, z których część wiąże się z przepływami pieniężnymi, a część jest tylko przeksięgowaniami „na papierze” lub wiąże się z wniesionymi aportami;

---

² Przy tym rozwiązaniu istotne jest, aby zachować czystość obrotów na poszczególnych kontach, tj. błędy oraz korekty na minus dokonywać przez tzw. storno czerwone (zapis ujemny).

– korektą związaną z odpisami na dobro pozostałych przychodów operacyjnych od nieodpłatnie otrzymanych środków trwałych ujętych w rozliczeniach międzyokresowych itp.

Znajomość reguł sporządzania rachunku przepływów środków pieniężnych powinna być poszerzona o umiejętność ich interpretacji. Dlatego zdaniem autora podczas wykładu studentów należy zapoznać z zasadami analizy i oceny tego sprawozdania. Przy analizie wskazane jest zwrócić uwagę m.in. na: pozycje rachunku, w których zaszły znaczące zmiany, przyczyny tych zmian, procentowy udział poszczególnych pozycji w określonych przepływach, analizę porównawczą z innymi podobnymi podmiotami itp.

Ostatnia część wykładu obejmowałaby problemy związane z planowaniem przepływów pieniężnych i ich łącznym ujęciem z planowanym bilansem oraz rachunkiem zysków i strat. Temat ten jest bardzo obszerny i wymaga omówienia różnorodnych zagadnień dotyczących planowania sprzedaży, kosztów, należności, zobowiązań (w tym podatków), przepływów z tytułu zakupów środków trwałych, aktywów finansowych, przepływów z tytułu zobowiązań finansowych (w tym z kredytów) i innych elementów. Sposób podejścia do planowania warto zilustrować obszernym przykładem w arkuszu kalkulacyjnym Excel.

4. Zakończenie

Wykład ten powinien umożliwić studentom zrozumienie istoty informacji z zakresu rachunku przepływów pieniężnych oraz pozwolić na nabycie umiejętności:

- identyfikacji kategorii właściwych dla rachunku przepływów pieniężnych,
- budowy planu kont na potrzeby sporządzenia rachunku przepływów pieniężnych,
- sporządzenia rachunku przepływów pieniężnych, ich analizy i planowania.

Zdobycie wiadomości z zakresu rachunku przepływów pieniężnych powinno być traktowane jako istotny element procesu nauczania rachunkowości, przyczyniający się też do lepszego rozumienia przez studentów istoty zarządzania finansami przedsiębiorstwa³.

Literatura

- Eljasiak E., Parteka W.: *Przepływy gotówkowe*, ODDK Gdańsk 1999.
Gos W., *Sporządzanie sprawozdania z przepływów pieniężnych metodą bezpośrednią*, „Rachunkowość” 2000, nr 9.
Gos W., *Budżet wpływów i wydatków*, „Prawo Przedsiębiorcy” 2001, nr 43.

---

³ Szerzej na temat rachunku przepływów pieniężnych zob. m.in.: [Eljasiak, Parteka 1999; Gos 2001; Gos 2000; Kiziukiewicz 1995; Komorowski 2001; Śnieżek 1999].

Kiziukiewicz T., *Sprawozdanie z przepływu środków pieniężnych w zarządzaniu firmą*, Ekspert, Wrocław 1995.

Komorowski J., *Planowanie finansowe w przedsiębiorstwie*, ODiDK, Gdańsk 2001.

Śniezek E., *Przepływy pieniężne ex post, ex ante*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 1999.

CASH-FLOW STATEMENT AS A SUBJECT AT SCHOOLS OF ECONOMICS

Summary

Graduates of schools of economics usually have an extensive knowledge of the balance sheet and the income statement. At the same time they have a general knowledge of the cash-flow statement. As the author's experience shows, in practice accountants find it most difficult to prepare the discussed element of the financial statement. Similarly, business managers tend to limit their financial analysis to 'looking through' the balance sheet and the income statement. This most frequently stems from their inability to interpret the cash-flow statement. Financial department staff also find it difficult to prepare cash-flow plans and link them with the remaining pieces of the financial planning. Taking the aforementioned into account, it seems essential that more attention be paid to the issue of the cash-flow statement both *ex post* and *ex ante*. The issue – in its assumptions – would broaden the students' knowledge of the cash-flow statement and at the same time provide a link between accounting (which interprets transactions on the accrual basis) and finances (which puts major emphasis on the cash-flow aspect).